

**ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ
Г. ГРАССА «БЛЯШАНИЙ БАРАБАН»**

У статті висвітлено функціональне навантаження антропонімів у романі Г. Грасса «Бляшаний барабан». Проаналізовано функції літературних онімів. Визначено стилістичну функцію як основну в художньому творі.

Ключові слова: літературна ономастика, художній твір, літературний онім, власна назва, номінативна функція, стилістична функція.

**FUNCTIONAL YIELD OF ANTHROPONYMS IN NOVEL
«THE TIN DRUM» BY GÜNTER GRASS**

The article deals with the functional yield of anthroponyms in novel «The Tin Drum» by Günter Grass. Much attention is paid to the study of the functions in the literary texts. The stylistic function is defined as the main.

Key words: literary onomastics, literary work, literary onym, proper name, nominative function, stylistical function.

Кожна власна назва будь-якого художнього твору виконує у ньому одну або декілька завдань відповідно до задуму автора. Не дивно, що досі точаться суперечки між дослідниками ономастики щодо класифікації усіх можливих функцій літературних онімів, адже їх справді безліч — усе залежить від ідеї письменника чи поета. Зокрема, дослідженнями функціонального навантаження власних назв займалися багато відомих українських та зарубіжних науковців як Л. Белей, Ю. Карпенко, В. Калінкін, М. Мельник, В. Михайлов, Д. Лампінг, Ч. Косиль тощо.

Метою нашої статті є аналіз функціонального навантаження антропонімів у романі Г. Грасса «Бляшаний барабан».

В ономастиці сьогодні існує чимало вартих уваги класифікацій функцій власних назв і, зокрема, антропонімів. Досліджуючи завдання номінаційного поля роману «Бляшаний барабан», ми опиралися на доробки видатного українського момознавця Ю. Карпенка [2]. Вчений виділяє лише номінативну та стилістичну функції власних назв. При цьому він наголошує: коли мова йде саме про художній твір, то більш важливу роль відіграє друга — стилістична функція. Науковець детально аналізує цю функцію і виділяє у ній окремі підвиди: 1) інформаційно-стилістичні: власне номінативна, ідентифікуюча, описова, фонові, соціологічна, локалізаційна; 2) емоційно-стилістичні: характеристична, емоційно-оцінна, експресивна, алюзивна та символічна [2, с. 10].

У романі Г. Грасса налічується 236 власних назв персонажів без їх варіацій. Усі вони виконують у творі різноманітні функції. Номінативна — це універсальна функція, яка притаманна абсолютно усім антропонімам роману. Її суть полягає лише у тому, що вона надає кожному персонажу конкретне ім'я: Alfred Matzerath, Fritz Truczinski, Hedwig Ehlers, Oskar Bronski, Elisabeth von Puttkamer, Bruno, Harry, Guste тощо.

Услід з Ю. Карпенком виділяємо стилістичні функції, серед яких, виокремлюємо інформаційно-стилістичні. Описова функція розкриває риси зовнішності персонажів, їх вік, статуру, колір очей тощо. При цьому не ідентифікуються позитивні чи негативні риси героїв: der Dreijährige, der Blauäugige, der kleine Oskar, junger Freund тощо.

Соціологічна функція дає вказівку на національність персонажу або його приналежність до певного суспільного прошарку. Н. Бияк зазначає, що «важливим компонентом антропонімного простору є чужомовні найменування персонажів твору, вжиті у творах з певною стилістичною метою для називання іноземців або людей інших національностей [1, с. 6]».

Такі прізвища як Truczinski, Bronski, Koljaiczek, Milewczuk дають нам змогу здогадатися про польське походження їх носіїв. Про це свідчить їх графічна форма і звукове оформлення. Зокрема, суфікси -inski, -czek, -czyk є типовим для творення польських прізвищ. Аналогічно прізвища Münsterberg, Münzer, Scheffler, Könnemann чітко вказують на приналежність таких персонажів до німецького народу (суфікси -berg, -er, -mann).

Локалізаційна функція дає змогу визначити місце розгортання сюжету та часовий простір. Звісно, Г. Грасс у своєму романі чітко вказує, де відбуваються події і коли. Це місто

Данциг (пор. нім. Danzig). Таку назву мало у час описування подій — від початку ХХ століття і у період Другої світової війни — сучасне місто Гданськ. З історії нам відомо, що у місті завжди проживало багато поляків, не залежно від того, кому належала влада у ньому. Тому не дивно, що більшість головних героїв твору мають польське походження, і це додатково локалізує події: Anna Koljaiczek, Hedwig Bronski, Herbert Truczinski, Wischnewski тощо. Але, разом з тим, чимало у романі прізвищ німецького походження: Rennwand, Schüler, Scheffler, Klein-Käschen тощо, що також обумовлено історично. Однак персонажі з такими прізвищами з'являються у творі пізніше, разом зі зміною історичних обставин.

До емоційно-стилістичних функцій відносимо серед інших характеристичну, яка, на наш погляд, є найбільш важливою стилістичною функцією літературних онімів. Вона детально знайомить читача з персонажем і пояснює його роль у художньому творі. Власні назви і особливо апелятиви є тим могутнім засобом, за допомогою якого митець змальовує персонажів, їх характер, таланти та здібності, родинні зв'язки, матеріальне становище, професію і навіть риси зовнішності, які нерідко мають прихований зміст і перегукуються з людськими якостями героїв. Ось як Г. Грасс описує головного героя роману Оскара Мацерата: його матеріальне становище: ein armer Mensch, Besitzer dieses Albums; професію і освіту: Romanschreiber, Blechtrommler Oskar, Lehrling, Praktikant, Begleitender Trommler; таланти, які він посідає: Blechvirtuos, Charakterdarsteller, Walzerkönig, ein guter Trommler; його характер: ein böser Oskar, Drecksau, bester Oskar, Held, Mörder; а також розумові здібності: Dreimalklugе, der Leseunkundige тощо.

Експресивна функція полягає у тому, що у власних назвах, а також в апелятивах виражається ставлення письменника до героїв роману або ж представлені стосунки персонажів між собою.

Наприклад, Оскар вважає свого доглядача Бруно зовсім не ворогом, а справжнім добряком: «Mein Pfleger kann also gar nicht mein Feind sein. Liebgewonnen habe ich ihn... Der Gute scheint meine Erzählungen zu schätzen, denn sobald ich ihm etwas vorgelogen habe, zeigt er mir, um sich erkenntlich zu geben, sein neuestes Knotengebilde» [3, с.5]. Так само позитивним було ставлення головного героя до Герберта – він називав його mein Freund. Цей чоловік справді був вірним другом Оскара, вони разом ходили на роботу до Герберта, де хлопчик був його талісманом і ділилися своїми життєвими пригодами.

У наступних словах головного героя, у тому, як він сам себе називає, виражається загальне ставлення близьких людей до нього: «... und sie nannten mich, Oskar, ein Kreuz, das man tragen müsse, ein Schicksal, das wohl unabänderlich sei, eine Prüfung, von der man nicht wisse, womit man sie verdiene» [3, с. 40-41]. Однак, найбільш огидним видавався Оскар своїй першій любові Марії: «Maria ... nannte mich eine verfluchte Drecksau, einen Giftzwerg, einen übergeschnappten Gnom, den man in die Klappsmühle stecken müsse» [3, с. 136].

Влучно Г. Грасс підібрав ім'я для першої любові Оскара – Марія. Воно має давньоєврейське походження та означає «гірка», «бажана», «безтурботна». Крім того, ім'я найпоширеніше в світі, адже саме так звать матір Ісуса. Як правило, у читачів одразу ж виникають певні асоціації. Марія – чиста, добра, непорочна. Саме такою Оскару видавалася його обраниця: «Sie hieß nicht nur Maria, sie war auch eine. Abgesehen davon, daß es ihr gelang, unsern Laden innerhalb weniger Wochen abermals in guten Ruf zu bringen, zeigte sie neben solch freundlich gestrenger Geschäftsführung — der sich Matzerath willig unterwarf — auch einigen Scharfsinn in der Beurteilung meiner Lage [3, с. 121]».

Про алюзивну функцію можна говорити, якщо власна назва героя художнього твору натякає на якусь відому усім історичну постать або ж на конкретного персонажа іншого, не менш відомого твору. Наприклад, Оскар впродовж свого життя неодноразово називав себе Ісусом. Зрозуміло, що коли ми чуємо це ім'я, то пов'язуємо його з чимось таємним, святим, безневинним, уявляємо Спасителя цього світу. Однак, головний герой роману аж ніяк не вважав себе праведником. Хлопець уміло маніпулював людьми за допомогою свого барабану та зумів підкорити маси. Він справді був не такий як усі і дуже талановитий. Та все ж очевидно, що для читачів такого переліку не достатньо, щоб бачити в цьому персонажі Ісуса, тим більше у його вчинках та розбійництві не було нічого позитивного. То ж чому саме такий псевдонім? На наш погляд, єдиною підставою називати себе Ісусом було те, що Оскар так само як і колись Син Божий перед Розп'яттям відчував ненависть оточуючих до себе, але не злився на це у

відповідь (він любив своїх рідних, хоча ті вважали дитину тягарем, хрестом, який треба нести, і не приховували цього).

Г. Грасс у своєму романі свідомо та надзвичайно влучно підбирає власні назви та апелятиви для іменування персонажів. Усі вони виконують номінативну функцію, а більшість з них — різні види стилістичної: описову, соціологічну, локалізаційну, характеристичну, експресивну, алюзивну та символічну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бияк Н. Я. Особливості найменувань осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах // [автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова”]/ Івано-Франківськ, 2004. 19 с.
2. Карпенко Ю. А. Специфика имени собственного в художественной литературе // Onomastica. Т. 31. / Warszawa, 1986. С. 6 – 22.
3. Grass G. Die Blechtrommel / Frankfurt am Main : Fischer Bücherei, 1960. 281 S.
4. Förstemann E. Altdeutsches Namenbuch – Band I: Personennamen / Bonn : P. Hanstein, 2. Auflage, 1900. 1700 S.

Лейбич Ярина

Науковий керівник – канд. пед наук Головацька Юлія

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПОНЯТТЯ МАНІПУЛЯЦІЇ

Визначення маніпуляції у словнику Мерріам-Вебстер полягає в тому, щоб «вміло керувати або використовувати» та «контролювати ... хитрими, несправедливими або підступними засобами, особливо для власної вигоди» («to manage or utilize skillfully» and «to control ... by artful, unfair, or insidious means especially to one's own advantage»). Словник визначає засоби масової інформації як «систему та організації спілкування через яку інформація поширюється на велику кількість людей» («the system and organizations of communication through which information is spread to a large number of people») [6]. Отже, маніпулювання засобами масової інформації можна визначити як «керування системою та організаціями заради власної вигоди». Хоча в минулому маніпулювання засобами масової інформації трактувалось по-різному, це юридичне визначення терміна може бути одним із найбільш повних і всебічних: «акт створення іміджу чи аргументу, що сприяє певним інтересам». Це юридичне визначення доповнює визначення, що маніпулювання засобами масової інформації може включати використання «логічних помилок та прийомів пропаганди», а також «придушення інформації чи точок зору». Нарешті, у законодавчому визначенні США сказано: «Його часто використовують як потужний інструмент для маніпулювання масами за допомогою сучасних технологій». У цьому дослідженні термін маніпулювання ЗМІ означає «використання платформ соціальних медіа для поширення оманливих або неточних дезінформацій».

ЗМІ відіграють важливу роль у сучасному суспільстві. Це потужний ресурс, який використовують політики, відповідно це сприяло створенню такого явища, як політична мова. В результаті інформаційне поле стало дуже суперечливим і створило набір різноманітних уявлень одного і того ж явища, реальності чи події, часто взаємно виключаючи одне одного.

Яскравим прикладом маніпулятивного дискурсу є політична мова, тому вважаємо за доцільне проаналізувати її. Політична мова являє собою спеціальну знакову систему, призначену для політичного спілкування. Це не прерогатива професійних політиків чи державних службовців, а ресурс, відкритий для всіх членів мовної спільноти та пов'язаний із певним використанням публічної мови як засобу переконання та контролю. Політичну мову можна визначити як підсистему національної мови, призначену для політичного спілкування, включаючи пропаганду деяких ідей, емоційний вплив на громадян та їх подальшу мотивацію до певних політичних дій, розвиток громадського консенсусу. Політична мова є загальнодоступною, оскільки вона знаходиться між двома полюсами: функціонально обумовленою спеціальною мовою та сленгом певної групи з властивою їй ідеологією. Тому політична мова повинна бути доступною для розуміння відповідно до цілей пропаганди та орієнтована на певну групу з якихось історичних, соціальних та психологічних причин. Іншими